

Utjecaj rastave braka na dijete

Badurina, Sara

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:001894>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

SARA BADURINA

UTJECAJ RASTAVE BRAKA NA DIJETE

Završni rad

Pula, 28. lipnja 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

SARA BADURINA

UTJECAJ RASTAVE BRAKA NA DIJETE

Završni rad

JMBAG: 0303045081, redovni student

Predmet: Obiteljska pedagogija

Znanstveno područje: Odgojne znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Obiteljska pedagogija

Studijski smjer: Predškolski odgoj

Mentorica: doc. dr. sc. Sandra Kadum

Pula, 28. lipnja 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Sara Badurina, kandidatkinja za prvostupnicu predškolskog odgoja, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanjam na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši ičija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad pri nekoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli, _____ , _____ godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, Sara Badurina dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Utjecaj rastave braka na dijete koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. OBITELJ	2
2.1. Potpuna i nepotpuna obitelj	3
2.2. Obiteljske zadaće	3
3. RODITELJSTVO.....	6
3.1. Stilovi roditeljstva.....	6
3.1.1. Autoritativni stil roditeljstva (kruti – strogi)	7
3.1.2. Autoritativni stil roditeljstva (demokratski – dosljedan)	7
3.1.3. Permisivan stil roditeljstva (popustljivi)	8
3.1.4. Indiferentan stil roditeljstva (zanemarujući)	8
4. BRAK	10
4.1. Sociološki pristup braku	10
4.2. Kriza obitelji i raspad braka	12
4.3. Utjecaj rastave braka na dijete	17
4.4. Rastava braka prema statistici u Republici Hrvatskoj.....	26
5. INTERVJU S DJECOM RASTAVLJENIH RODITELJA.....	29
6. ZAKLJUČAK.....	40
7. LITERATURA.....	42
POPIS TABLICA.....	44
SAŽETAK	45

1. UVOD

Roditelji i djeca stoje pred neprestanim izazovom očuvanja obitelji, a cilj svake zajednice u konačnici je njezino očuvanje, a ne raspad, tj. razvod. Život u braku i obitelji je život osuđen na rast, a to znači stalnu prilagodbu obiteljskog života i odgojnog procesa na nove okolnosti. Danas su brak i obitelj izloženi brojnim negativnim utjecajima, stoga nije lako biti ni suprug ni roditelj, sposoban odgovoriti tim izazovima. Brak, za kojega je nekad vrijedilo da je sklopljen zauvijek, danas se sve rjeđe tako definira. Nekada obitelj nije rješavala bračni problem rastavom, već se brinula da se brak spasi.

Danas ostati u braku nije laka stvar. Raspad braka, tj. razvod, postaje naša realnost, svakodnevna pojava koja bez izuzetaka i pravila zahvaća sve sredine i društvene slojeve. Gledajući svoje roditelje kako bračnu krizu rješavaju rastavom, a ne radom na sebi ili ulaganjem u međusobni odnos, dijete svjesno ili nesvjesno usvaja ponašanje koje će primijeniti na jednak način u rješavanju vlastite bračne krize.

Na roditeljima je da svojim bračnim životom i odgojnim postupanjem djeci budu izazov u rastu, a ne prepreka.

U radu će se posebno obraditi pojam braka i posljedice raskida braka na djecu te će se analizirati dostupni statistički podaci o sklopljenim i razvedenim brakovima u Republici Hrvatskoj.

Cilj ovog završnog rada je ispitati kako rastava utječe na dijete. Pri tome ćemo se koristiti intervjuom kao sredstvom prikupljanja informacija, razgovarajući s djecom rastavljenih roditelja. Saznanja i zaključke ćemo navesti i objediniti u zaključku rada.

2. OBITELJ

Svaka znanstvena disciplina definira i pristupa obitelji ovisno o području kojim se bavi. Tako npr. učitelj definira obitelj s pedagoškog, sociolog sa sociološkog, ekonomist s gospodarskog aspekta. U mnoštvu razlika znanstvenici se slažu u jednome: obitelj je društvena, odnosno socijalna i biološka zajednica. Postoje mnoge definicije obitelji. Izdvojiti ćemo samo neke od njih.

Po jednom od naših najpoznatijih komunikologa u području obiteljske pedagogije, Vladimiru Rosiću, obitelj je društvena zajednica za kojom svaki pojedinac osjeća potrebu jer se u njoj ostvaruju temelji cjelokupnog čovjekova života. (Rosić, 2005:159)

Anthony Giddens u svojoj knjizi *Sociologija* naglašava da je obitelj skupina ljudi izravno povezanih srodničkim vezama, pri čemu odrasli pripadnici preuzimaju odgovornost za brigu o djeci. (Giddens, 2007:173)

Ante Vukasović govori o obitelji kao o temeljnoj društvenoj jedinici, te naglašava da je ona prva i osnovna životna zajednica, i kao takva temeljna ustanova za život svakoga društva. U svojoj knjizi *Obitelj-vrelo i nositeljica života*, također napominje da se obitelj utemeljuje na zajedničkom životu krvnim srodstvom povezanih osoba, najčešće roditelja i djece, no i da mogu postojati i drugi članovi. Jedno od karakterističnih obilježja su intimna atmosfera i emocionalna vezanost-roditeljska, bratska, rodbinska (Vukasović, 1999:16).

Temelj odgoja djeteta je sadržan u obitelji. Na to nam ukazuju i autori Rosić i Zloković: „Obitelj je mjesto gdje se dijete razvija tjelesno, intelektualno, gdje razvija svoje osjećaje i osobnost, socijalne i moralne vrijednosti, te gdje se stvara i razvija obiteljski identitet“ (Rosić i Zloković, 2002:23).

L. C. Wynne (1988) nam govori kako je obitelj važna pogotovo u komunikaciji, zadovoljstvu, rješavanju problema, međusobnoj brizi i uzajamnosti (Rosić i Zloković, 2002).

D. Breunlin i R. Schwartz (1992) govore kako obitelj život opisuje kao kompleksan proces u kojem važnu ulogu ima ljubav (Rosić i Zloković, 2002).

Obitelj ima daleku povijest jer se održala tijekom stoljeća i tisućljeća. U njoj nastaje novi život te se izgrađuju ljudske osobnosti. U svijetu je zahvaćena naglim, brojnim i

mногоstrukim društvenim, političkim, kulturnim, gospodarskim, moralnim i drugim promjenama. Obitelji se sve više pretvaraju u dvogeneracijske, koje obuhvaćaju roditelje i djecu. Broj djece se smanjuje dok je rastava brakova sve više. Obitelj se zasniva na braku i ljubavi.

2.1. Potpuna i nepotpuna obitelj

Potpunu obitelj čine oba roditelja i djeca. Mogući su i drugi članovi koji žive zajedno u obiteljskom domu. Djeca trebaju promatrati njihove međusobne odnose te ih oponašati kako bi se identificirali s njima što je potrebno za pravilan psihički, intelektualni i moralni razvoj svake djevojčice i dječaka. Prednost potpune obitelji je što djeca žive i razvijaju se u okrilju ljubavi svojih roditelja.

Nepotpunu obitelj čini samo jedan roditelj. To znači da nedostaje jedan roditelj - otac ili majka. Treba razlikovati objektivne i subjektivne razloge koji su doveli do pojave nepotpune obitelji. Objektivni razlog može biti smrt jednog roditelja, a subjektivni razlog kada neki roditelj napusti svog bračnog partnera.

Roditelji trebaju djetetu biti prvi najbliži odgajatelji, a obiteljski odnosi prvi u kojima dijete živi i stječe prva iskustva. U obitelji dijete stječe prve spoznaje, tu nastaju njegova uvjerenja, razvijaju se prve navike kulturnog ponašanja te čvrsti temelji buduće osobnosti. Za zdrav obiteljski odnos potrebna je dobra, ugodna, intimna i topla obiteljska sredina.

2.2. Obiteljske zadaće

Vukasović (1999) govori kako obitelji možemo pristupiti s različitih stajališta kao što su biološko, pedagoško, sociološko, ekonomsko, etničko, religijsko i nacionalno. Osim stajališta, u životu obitelji se pojavljuju potrebne zadaće. To su: biološko reproduktivna, odgojna, društveno-kulturna, gospodarska, moralna, religijska i domoljubna zadaća.

- a) *Biološko-reproduktivna zadaća* – u obitelji započinje novi život rođenjem djeteta. Djeca nastavljaju stvaranje potomstva i tako nastaje kontinuitet života ljudske zajednice. Nastavljaju djela svojih očeva i djedova, a njihova će djela nastaviti njihovi potomci.
- b) *Odgojna zadaća* - obitelj ima veliki utjecaj na odgoj djeteta. U njoj počinje proces njegova ljudskog razvoja i oblikovanja. U naravnim životnim uvjetima obiteljskog doma dijete započinje proces socijalizacije. Tu dijete upoznaje druge ljude, usvaja jezik, govor, običaje te razvija navike kulturnog ponašanja. Potrebna mu je podrška i pomoć u razvoju koju može dobiti samo od roditelja. Ponekad obitelj mogu zamijeniti ustanove, ali nikad nadomjestiti na onom suptilnom odgojnom području. Obitelj će ostati prvi i nezaobilazni odgojni čimbenik. U obitelji djeca provode velik dio svoga života gdje od najranije dobi postavljaju temelj buduće osobnosti.
- c) *Društveno kulturna zadaća* - obitelj je društvena ustanova, temeljna jedinica, osnovna zajednica na koju se oslanja šira i složenija društvena struktura. Dijete u svojem obiteljskom krugu uspostavlja prve komunikacije te interese s drugim osobama. U njoj se izgrađuju odnosi i prema široj društvenoj zajednici.
- d) *Gospodarska zadaća* - obitelj se brine o podmirenju svih bioloških, materijalnih i duhovnih potreba. Ona je proizvodna ustanova koja proizvodi sredstva za život, za vlastito održavanje i razvoj. Rad je temeljna ljudska obaveza tj. on je moralna kategorija, ljudska dužnost i temeljna vrijednost koju su prihvatile sve zajednice kao osnovu organizacije života obitelji.
- e) *Moralna zadaća* - ona je ljudsko obilježje, jedan od oblika ljudskog života u kojem se izražava stvarni, konkretni, praktični, odnos čovjeka prema vanjskom svijetu i samom sebi. Moral je jedna od prvotnih životnih potreba kojom je pojedinac povezan u društvenu zajednicu. Mora znati uskladiti pojedinačne i zajedničke interese.
- f) *Religijska zadaća* - vjerski stavovi, pogledi te navike življenja u skladu s njezinim načelima izgrađuju se u obiteljskom krugu. Obitelj određuje vjersku pripadnost djeteta već na samom početku života.
- g) *Domoljubna zadaća* - ljubav prema domovini i svojem narodu počinje s prvim pozitivnim osjećajima prema roditeljskom domu, roditeljima, prema najbližim

osobama u krugu obiteljske zajednice. Ako roditelji u obitelji pričaju o domovini i njeguju domoljubne osjećaje, djeca će ih prihvatiti, a ako se takvi osjećaji zapostave, mogu nastupiti poteškoće u domoljubnom odgoju.

3. RODITELJSTVO

U Obiteljskom zakonu (NN 103/15) roditeljstvo je ponajprije definirano kao dužnost roditelja da se skrbe o djetetu s ciljem zaštite dobrobiti djeteta, osobnih i imovinskih interesa (članak 91), da se skrbe o životu i zdravlju djeteta (članak 92), te da ga odgajaju kao slobodnu, humanu, domoljubnu, moralnu, marljivu, osjećajnu, i odgovornu osobu (članak 93). Roditelj se ne može odreći roditeljske skrbi (članak 91), ali mu sud može oduzeti pravo da živi s djetetom i odgaja ga ako ne skrbi dovoljno o djetetovoj prehrani, higijeni, odijevanju, medicinskoj pomoći, redovitom pohađanju škole, ne sprečava dijete u štetnom druženju, zabranjenim noćnim izlascima, skitnji, prosjačenju ili krađi (članak 111) (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:250).

Roditeljstvo je važna životna uloga koja roditeljima predstavlja izazov s neizvjesnim ishodom. Ono određuje utjecaj vremena i prostora, demografskih promjena, kulturnih pravila i vrijednosti (Vlaisavljević, 2014).

„Roditelji su prvi i najznačajniji odgojitelji djeteta, prvi model i uzor za učenje govora i ponašanja te most za uspostavljanje socijalnih kontakata sa širim okruženjem“ (Vlaisavljević, 2014:24).

3.1. Stilovi roditeljstva

Čudina-Obradović (2006) tvrdi kako je roditeljstvo težak posao koji pored zadovoljavanja osnovnih djetetovih potreba za hranom i fizičkom sigurnošću uključuje i odgoj djeteta.

Nadalje, tvrdi da u odgoju djeteta postoje različiti odgojni stilovi od kojih svaki na drugačiji način utječe na razvoj ličnosti djeteta - njegovo doživljavanje, njegove osjećaje i ponašanje. Prema brojnim istraživanjima smatra se da postoje dvije temeljne dimenzije roditeljstva:

- dimenzija *emocionalnosti* - emocionalna toplina i roditeljsko razumijevanje, odnosno količina podrške, ljubavi i ohrabrenja koju roditelj pruža djetetu, nasuprot hladnoći i odbijanju djeteta

- dimenzija *kontrole* - roditeljski nadzor i zahtjevi, odnosno roditeljska očekivanja prema djetetu koja se mogu protezati od potpune kontrole do zanemarivanja djeteta

Kombinacijom tih dviju dimenzija, koje odražavaju roditeljske stavove prema djetetu, i emocionalne klime, unutar koje se odvijaju različiti roditeljski postupci (prema tome koliko roditelji pokazuju topline prema djetetu i koliko mu zahtjeva, odnosno nadzora postavljaju), roditeljski stil odgoja može se svrstati u četiri karakteristične skupine:

3.1.1. Autoritarni stil roditeljstva (kruti – strogi)

Za ovaj odgojni stil Čudina-Obradović (2006) tvrdi da je to stil s kombinacijom emocionalne hladnoće i čvrste kontrole. Roditelji postavljaju velike zahtjeve i provode strog nadzor i kontrolu, ali ne pružaju dovoljno topline, ljubavi i podrške. Glavni odgojni ciljevi su učenje samokontrole (vladanja sobom) i poslušnosti autoritetu koji ne objašnjava svoje odluke i postupke i kojeg ne zanima što dijete misli i osjeća. Roditeljska uloga usmjerena je na postavljanje granica i pravila čiji se prekršaji kažnjavaju. Odnos roditelj - dijete temelji se na odnosu nadređenosti i podređenosti te odnosu nagrade i kazne.

Osobine djeteta koje se razvijaju kod autoritarnih roditelja su: nesigurnost i povučenost ili agresivnost, ćudljivost i nizak prag tolerancije na frustracije. Osjećaji koji dominiraju djetetom su: strah, nepovjerenje, nezadovoljstvo, uzrujanost, neiskrenost, lažno poštovanje, neuspješnost u rješavanju problema te stalna briga kako udovoljiti roditelju.

3.1.2. Autoritativni stil roditeljstva (demokratski – dosljedan)

Čudina-Obradović kaže da je ovo odgojni stil s kombinacijom emocionalne topline i čvrste kontrole. Roditelji postavljaju velike zahtjeve koji su primjereni djetetovoj dobi, postavljaju granice i provode nadzor i kontrolu, ali pružaju veliku toplinu, ljubav i podršku. Glavni odgojni ciljevi su podrška djetetovoj znatiželji, samouvjerenost, kreativnost, sreća, motivacija i nezavisnost osjećaja. Odnos roditelj – dijete temelji se

na odnosima demokratičnosti koji podrazumijevaju komunikaciju između roditelja i djeteta, poticanje djeteta i vođenje računa o djetetovim osjećajima, a kontrola je usmjerena na djetetova nepoželjna ponašanja, a ne na djetetovu osobnost.

Osobine djeteta koje se razvijaju kod autoritativnih roditelja su: samopouzdanje, sigurnost u sebe, potreba za postignućima i visoki stupanj samokontrole. Osjećaji koji dominiraju djetetom su: osjećaj povjerenja, iskrenosti, poštovanja te zrele odgovornosti.

3.1.3. Permisivan stil roditeljstva (popustljivi)

Prema Čudini-Obradovoć (2006) ovo je odgojni stil s kombinacijom emocionalne topline i slabe kontrole. Naime, roditelji postavljaju male zahtjeve i provode slabu kontrolu, pružaju veliku toplinu, ljubav i podršku. Glavni odgojni ciljevi su zadovoljavanje svih djetetovih zahtjeva (želja). Što se tiče odnosa roditelj – dijete, on se temelji na velikoj emocionalnoj osjetljivosti roditelja spram djeteta, na prevelikoj slobodi i neovisnosti djeteta bez postavljanja granica i pravila te kontrole u ponašanju.

Kad govorimo o osobinama djeteta koje se razvija kod popustljivih roditelja, važno je napomenuti da davanje prevelike slobode stvara nesigurnost i nesnalaženje u granicama općedruštvenog prihvatljivog ponašanja što kod djeteta potiče impulzivnost i agresivno ponašanje u susretu s ograničenjima te pri neispunjavanju želja, imaju slabu samokontrolu.

Osjećaji koji dominiraju djetetom su uglavnom dobro raspoploženje sve do trenutka neispunjavanja želja, kada se javlja osjećaj nesigurnosti te nezrelo reagiranje.

3.1.4. Indiferentan stil roditeljstva (zanemarujući)

Što se tiče indiferentnog stila Čudina – Obradović ističe da je ovo odgojni stil s kombinacijom emocionalne hladnoće i slabe kontrole. Roditelji postavljaju male zahtjeve, nema kontrole, ali ni topline, ljubavi, podrške. Odgojnih ciljeva nema, roditelji su zaokupljeni sami sobom, djecu ili emocionalno odbacuju ili nemaju vremena i snage brinuti se za njih. Odnos roditelj – dijete temelji se na niskoj razini razumijevanja i interesa za dijete i njegove aktivnosti, neprovođenju zajedničkog vremena te neiskazivanju roditeljske ljubavi.

Osobine koje se razvijaju kod djeteta indiferentnih roditelja su: neposlušnost, neprijateljstvo, zahtjevnost, neprimjereno ponašanje u igri i socijalnim kontaktima, nisko samopoštovanje, te problematična i delikventna ponašanja. Osjećaji koji dominiraju djetetom su: promjenjiva raspoloženja, osjećaj nesigurnosti i nekontrolne samog sebe, te nezainteresiranost.

Tijekom predškolskog razdoblja dobro roditeljstvo usmjereno je na razvijanje djetetovih socijalnih vještina, tj. izražavanje prijateljstva i kooperativnosti, kao i sposobnosti da bude snalažljivo u okolini i motivirano za postizanje rezultata. To se postiže velikim stupnjem potpore i nadzora. Djeca te dobi uspostavljaju nezavisnost i inicijativu, a roditelji mudrim nadzorom i usklađivanjem djetetovih zahtjeva s njegovim mogućnostima uspostavljaju i postavljaju čvrste i jasne granice djetetova ponašanja, u okviru toploga ozračja ljubavi i brige (Čudina-Obradović, 2003).

4. BRAK

Brak je životna zajednica dviju osoba različitog spola (žene i muškarca) koja ima sociološke, kulturne, vjerske i pravne posljedice. Osnovna funkcija braka je osnivanje obitelji i stvaranje potomaka. Pa tako Mudrinić (2007:10) definira brak kao zajednicu muškaraca i žene koji se vole i zbog ljubavi koju osjećaju jedno prema drugom život žele provesti zajedno. Prema Giddensu (2007:173) brak se može definirati kao društveno priznata i odobrena spolna zajednica dviju odraslih osoba. Kada dvoje ljudi stupi u brak, oni postaju srodnici; no brak povezuje i širi niz srodnika.

4.1. Sociološki pristup braku

Brak je relativno trajna, spolna i ekonomska zajednica muškarca i žene koju priznaje društvo.

U pravnom smislu, brak je zakonom uređena životna zajednica muškarca i žene. Za sklapanje braka moraju biti ispunjene određene pravne pretpostavke propisane zakonom, da bi pravni poredak takvoj zajednici priznao učinke braka, koji mogu biti osobnopravni (npr. prezime bračnih drugova) i imovinskopravni (npr. bračna stečevina).

Životna zajednica neudane žene i neoženjenog muškarca u pravnom smislu naziva se izvanbračna zajednica. Takva zajednica, u novije vrijeme, u velikoj mjeri proizvodi gotovo sve pravne učinke kakve proizvodi i brak te je u pravnom smislu gotovo izjednačena s brakom. Istospolna zajednica (životna zajednica osoba istog spola) u pravnom smislu nije brak, ali u novije vrijeme postaje pravno priznata u mnogim državama.

Građanski brak sklapa se u gradskoj vijećnici pred matičarom. On se može u budućnosti i prekinuti u slučaju bračnih problema. Ako gledamo s vjerskog aspekta, kršćanski brak započinje vjenčanjem u crkvi pred svećenikom i najmanje dva svjedoka (kumovi). Ženidbena veza traje do smrti muža ili žene, a brak je nerazrješiv, osim ako se proglašni ništavnim od strane crkvene vlasti, ako postoje opravdani razlozi.

Promatrajući brak sa teološkog stajališta on se definira kao "Intimna zajednica bračnog života i ljubavi, koju je Stvoritelj utemeljio i providio vlastitim zakonima, a sazda se se ženidbenim ugovorom". (<http://www.zvonik.rs/arhiva/1571/ZV22.html>)

Stoga za Crkvu „Ženidba nije ustanova isključivo ljudska, unatoč brojnim promjenama kojima je mogla biti podvrgnuta kroz vjekove, u raznim kulturama, društvenom ustrojstvu i duhovnim stavovima. Zbog tih pak različitosti ne smijemo zaboraviti ono što je u braku opće i trajno. Premda dostojanstvo te ustanove ne izlazi posvuda jednako na vidjelo, ipak u svim se kulturama javlja stanovit smisao o uzvišenosti bračnog sjedinjenja, jer je "spas kako osobe tako i ljudskog i kršćanskog društva tijesno povezan sa sretnim stanjem u bračnoj i obiteljskoj zajednici" (Katekizam katoličke crkve, 1994:413).

Također s crkvene strane postoji i pravna definicija braka. Naime, u crkvenom zakoniku stoji da je ženidba „ženidbeni savez, kojim muška osoba i ženska osoba međusobno uspostavljaju zajednicu svega života po svojoj naravi usmjerena k dobru ženidbenih drugova te k rađanju i odgajanju potomstva, Krist Gospodin uzdigao je među krštenima na dostojanstvo sakramenta“ (Zakonik kanonskog prava, kan. 1055, § 1 (str. 521).

U crkvenom pravu ne postoji institut razvoda, već postoji eventualna rastava u dva slučaja. Prvi slučaj je kada dolazi do psihičkog ili fizičkog zlostavljanja kada supružnik nije dužan živjeti tj. nastaviti živjeti bračno zajedništvo jer više ne postoji zajedništvo bračnog života koja je usmjerena dobru supružnika. U drugom slučaju do rastave može doći ako je došlo do preljuba, te je supružniku nemoguće više živjeti bračno zajedništvo jer ne može oprostiti ovakav čin (Svažić, 2010).

U oba slučaja dolazi do rastave, ali vrijedi i dalje ženidbena veza. Crkveni brak je sakrament, te jedanput podijeljen je neizbrisiv. Iz stog razloga valjano sklopljena ženidba je za crkvu nerazrješiva. Međutim postoje situacije koje kompromitiraju valjanost sklapanja ženidbe (npr. ako je netko prije sklapanja braka bio prevaren kao bi se vjenčao; ako je netko bio prisiljen na sklapanje braka; ako je netko bolovao od neke psihičke bolesti u trenutku sklapanja braka itd.). U Crkvi postoji sudski postupak u kojem se utvrđuje valjanost sklopljenoga braka. Stoga bračni parovi koji su se razvali na civilnom području mogu pokrenuti postupak o utvrđivanju valjanosti njihovog

crkvenog braka ako za to imaju temelje. Tim se postupkom ništa ne poništava, već se samo utvrđuje je li sklopljeni brak bio valjano sklopljen ili ne. (Pranjić, 2009)

4.2. Kriza obitelji i raspad braka

Prema Haralambosu (2002) jedan od oblika opasnosti za suvremeni brak jest sve očitiji porast broja brakova koji se raspadaju. Nadalje, tvrdi da se njihov broj obično procjenjuje preko statističkih podataka o razvodima, ali da ti podaci sami po sebi ne pružaju pravu sliku broja brakova koji doživljavaju slom.

Haralambos (2002) slom braka dijeli na tri glavne kategorije:

- 1) razvod, koji znači zakonski prekid braka
- 2) rastava, koja znači fizičko razdvajanje supružnika; oni više nemaju zajedničko obitavalište
- 3) takozvani „prazni“ brakovi, u kojima supružnici žive zajedno, ostaju pred zakonom u braku, ali brak postoji samo na papiru

Tumačenje uzroka bračnoga sloma

Prema Haralambosu funkcionalisti poput Talcotta Parsonsa i Ronalda Fletchera tvrde da je povećanje broja neuspjelih brakova većinom rezultat činjenice da se brak sve više vrednuje. Ljudi imaju sve veća očekivanja od braka te je vjerojatnije da će svoju vezu privesti kraju dok bi u prošlosti ona bila prihvatljiva. Tako Ronald Fletcher dokazuje: "Razmjerno visoka stopa razvoda mogla bi biti znak ne nižih, već viših mjerila za brak u društvu." (Haralambos, 2002, prema Fletcheru, 1966:568)

Sukobi između supružnika

Haralambos ističe Harta (1976) koji navodi da svakako treba razmotriti one čimbenike koji se tiču intenziteta sukoba između supružnika. S funkcionalističkog se

stajališta može tvrditi da pritisak na bračne odnose stvara pokušaj prilagodbe obitelji zahtjevima ekonomskog sustava. Ta pojava dovodi do izolacije nukleusne obitelji od šire rodbine. Nadalje, William J. Goode dokazuje da obitelj stoga "nosi teži emocionalni teret kad egzistira neovisno, nego kad je samo mala jedinica unutar šire rodbinske mreže. Kao posljedica, ta je jedinica razmjerno krhka" (Haralambos prema Goode, 1971, 2002:568). Edmund Leach (1976) također iznosi slično mišljenje. Tvrdi da nukleusna obitelj pati od velikog emocionalnog opterećenja koje povećava sukobe između njezinih članova.

Haralambos (2002) tvrdi da se u industrijskom društvu obitelj opredjeljuje za manji broj funkcija. Stoga bi se moglo utvrditi da je rezultat toga sve manje veza između njezinih članova. Na primjer, s obzirom da obitelj prestaje biti proizvodna jedinica, ekonomska veza je dosta oslabljena. N. Dennis (1975) ističe da će specijalizacija funkcija, koja je karakteristična za modernu obitelj, imati kao posljedicu sve češći slom brakova. Dennis tvrdi da će osjećaj za zajedništvo sve više slabjeti kao i blizak odnos između supružnika. Ukratko, kad nestane ljubavi, ne preostaje ništa drugo što bi supružnike i dalje povezivalo.

Modernost, sloboda i izbor

Haralambos navodi Colina Gibsona (1994) koji tvrdi da je s razvojem modernog doba porasla mogućnost pojavljivanja sukoba između supružnika. Također ističe da se s razvojem modernosti sve češće naglašava važnost osobnog postignuća koje je poželjno. Nadalje, Gibson navodi kako ljudi u današnje doba žive "u kulturi individualizma, poduzetništva i slobodnog tržišta, u kojoj dominira sloboda izbora. Sve više stope razvoda brakova možda dokazuju kako moderni supružnici općenito očekuju višu razinu osobnog zadovoljstva u braku nego što je bilo uobičajeno u doba njihovih djedova i baka" (Haralambos, 2002, prema Gibsonu, 1994:568).

Haralambos smatra da individualistička modernost naglašava važnost izbora i, ako smatramo da naš prvi bračni partner ne ispunjava sva naša očekivanja, vrlo vjerojatno ćemo napustiti takvu zajednicu i pokušati naći drugo rješenje. Ženama je u prošlosti bilo vrlo teško izaći iz braka u kojem su bile nezadovoljne. No, to više nije slučaj s obzirom da su žene danas sve više neovisne, što je posljedica prihoda od rada

i drugih izvora. Gibson kaže: "Veća sloboda procjene, odabira i promjene mišljenja rezultira činjenicom da žene postaju sve samopouzdanije i jasno izražavaju što očekuju od braka" (Haralambos, 2002, prema Gibsonu, 1994:568).

Dakle, žene sve češće dokazuju upravo tu slobodu na način da odbacuju brak koji nije ispunio njihova očekivanja.

Lakoća razvoda

Haralambos ističe da ako je istina, kao što funkcionalisti tvrde, da ponašanjem upravljaju norme i vrijednosti, očekivalo bi se da je nastupila promjena u normama i vrijednostima povezanim s razvodom. Općenito se priznaje kako je stigma koja prati razvod znatno oslabjela, što će samo po sebi olakšati razvod.

Haralambos spominje Goodea (1971) koji dokazuje kako je promjena stava prema razvodu dio općenitijeg procesa sekularizacije u zapadnim društvima. Crkva je u 19. stoljeću vrlo oštro osuđivala razvod te je zahtijevala da se rečenica "dok nas smrt ne razdvoji" doslovno shvaća. Unatoč oštrim sukobima i protivljenjima, u 20. stoljeću, Crkva je bila prisiljena zauzeti manje kruto stajalište zbog sve veće stope razvoda. Međutim, službena pozicija Crkve vjerojatno nije toliko važna kao sve slabiji utjecaj religijskih uvjerenja općenito u industrijskom društvu. Mnogi sociolozi tvrde kako svjetovni (dakle nereligiozni) stavovi i vrijednosti sve više utječu na ponašanje. Kada je riječ o razvodu, Goode tvrdi kako to znači da će se "umjesto: Je li to moralno? pojedinac po svoj prilici zapitati: Je li to korisniji ili bolji postupak za ispunjenje mojih potreba?" (Haralambos, 2002., prema Goodenu, 1971:569)

Slično stajalište iznosi i Colin Gibson (1994), koji je također uvjeren kako je proces sekularizacije društva oslabio važnost religijskih vjerovanja koja su parove držala zajedno i time smanjivala mogućnost da će se par razvesti. On tvrdi da je "sekularizacija popraćena slabljenjem evangeličke veze krutog morala koja je učvrstila konformistički moral i etiku društva i deklarirane društvene svijesti" (Haralambos 2002, prema Gibsonu, 1994:569).

Dolazi do urušavanja cijelog sklopa zajedničkih vrijednosti koje bi mogle stabilizirati brak zbog slabljenja religijskih vjerovanja.

Socijalna distribucija raspada braka

Haralambos tvrdi da do raspada braka ne dolazi u istom intenzitetu u svim slojevima društva. Naime, promjene koje su utjecale na raspad braka ne utječu na isti način na sve članove društva, već na to utječe društvena struktura. Primjerice, promjene se u društvu filtriraju kroz klasni sustav i u stanovitoj mjeri djeluju na članove različitih klasa na različite načine. Posljedice toga su klasne razlike u stopi raspada brakova.

Dob

Haralambos smatra da osim društvene klase, postoji obrnuta proporcija između godina života u trenutku sklapanja braka i razvoda. To jest, što su supružnici mlađi, stopa razvoda je viša.

Moguće je da vrlo mladi supružnici moraju podnijeti jak ekonomski pritisak, pošto su tek na početku radnog vijeka i plaće su im vjerojatno niske. Za razliku od ostalih brakova, veći broj tinejdžerskih brakova sklopljen je da bi se legalizirala trudnoća. Osim toga, vrlo mladi ljudi će vjerojatnije mijenjati svoje stavove i tako se "razvojem udaljiti". Manje je vjerojatno da će u potpunosti biti svjesni odgovornosti koje brak nameće te da će imati dovoljno iskustava da bi odabrali partnera koji im odgovara.

Haralambos tvrdi da je još jedan razlog vjerojatno povezan s društvenom klasom. Naime, parovi podrijetlom iz radničke klase vjerojatnije će se vjenčati u tinejdžerskoj dobi, stoga pripadnost toj klasi, a ne dob u kojoj se žene, može biti glavni uzrok koji utječe na njihovu stopu razvoda.

Bračni status roditelja

Prema Haralambosu postoji veza između vjerojatnosti da se neki pojedinac razvede i bračnog statusa njegovih roditelja. Ako jedan ili oba supružnika imaju roditelje koji su razvedeni ili su bili razvedeni, veća je vjerojatnost da će i njihov brak završiti razvodom.

Takva pojava se često tumači time da bračni konflikt izaziva psihološku nestabilnost kod djece. Zatim djeca tu nestabilnost izražavaju kasnije i u vlastitom braku. Međutim, Hart ističe da iskustvo razvoda svojih roditelja može proizvesti averziju pojedinca prema razvodu. Osim toga, vjerojatnije je da se roditelji, koji su se razveli, neće suprotstavljati tako žestoko razvodu kao nerazvedeni roditelji.

Društveno podrijetlo i očekivane bračne uloge

Statistike govore da se vjerojatnosti za raspad braka povećavaju ukoliko supružnici imaju različito društveno podrijetlo. Na primjer ako potječu iz različitih klasnih ili etničkih skupina. Različita očekivanja uloga u braku, koje imaju korijen u supkulturi njihove društvene zajednice, mogu rezultirati sukobom. Veća je vjerojatnost da će im i prijatelji biti slični, ukoliko supružnici imaju slično društveno podrijetlo, a to će uglavnom učvršćivati brak. Prema Goodeovim riječima, vjerojatno je "da će oni koji su u mnogočemu nalik, imati sličan i sporazuman krug znanaca" (Haralambos, 2002, prema Goode, 1971:571).

U naprednim industrijskim društvima sve veća zastupljenost geografske i društvene pokretljivosti rezultira sve većim brojem prilika za brak između pojedinaca iz različitih društvenih zajednica. Time raste sve veći potencijal za bračni konflikt.

Utjecaj zanimanja na stopu razvoda

Različita istraživanja upućuju na povezanost nekih zanimanja i visoke stope razvoda. Nicky Hart (1976) je ustanovila da je stopa razvoda viša od prosječne kod pojedinaca čiji posao zahtijeva često odsustvo od doma i supruge. Primjerice, kod vozača kamiona na duge pruge, trgovačkih putnika i nekih inženjera i tehničara. Colin Gibson, u studiji koju je proveo 1994., također iznosi tvrdnju da su duga razdoblja razdvojenosti supružnika povezana s visokim stopama razvoda. Takvi poslovi obično pružaju mužu češće prilike za upoznavanje drugih žena bez nazočnosti svoje supruge. Postoji i mogućnost smanjivanja uzajamne ovisnosti supružnika.

T. Noble (1970) uviđa sličan odnos između određenih zanimanja i visoke stope razvoda. Naime, direktori poduzeća, glumci, slikari, književnici, i hotelijeri imaju visoku

stopu razvoda. Noble tvrdi da je posljedica toga njihov visok stupanj zaokupljenosti poslom i neodgovarajuće nizak stupanj zaokupljenosti brakom.

4.3. Utjecaj rastave braka na dijete

Rastava braka je uvijek teško razdoblje za svako dijete. Roditelji često misle da mogu prikriti od djece svoje neslaganje s partnerom, ali zapravo ona osjećaju i shvaćaju da se u obitelji nešto mijenja. Djetetu ne možemo objasniti sve u vezi rastave, ali mu možemo prije svega dati odgovore koji su prikladni za njegovu dob. Djeca često imaju nejasne osjećaje te brzo mijenjaju svoja raspoloženja. Mijenjaju ih tako da su malo sretna, tužna ili ljuta. Teško im je prepoznati kako se osjećaju.

Je li dijete krivo?

Dijete će se tijekom rastave svojih roditelja često pitati je li ono odgovorno za njihovu rastavu jer ima osjećaj krivnje. Moramo mu objasniti da se roditelji rastaju zbog međusobnih odnosa i neslaganja u braku. Dijete ne može biti razlog njihovog razvoda, niti može biti odgovorno zbog njihovih postupaka.

S kim ću živjeti?

Na prijedlog Centra za socijalnu skrb određuje se s kojim će roditeljem dijete živjeti nakon razvoda braka. Ponekad dijete može na zahtjev suda donijeti odluku s kojim roditeljem će živjeti.

Skrbništvo znači da roditelj donosi odluke koje se tiču njegove djece. U mnogim obiteljima u kojima su roditelji rastavljeni, oboje roditelja donosi važne odluke. Takav se način naziva zajedničko skrbništvo. Kad odluke donosi samo jedan roditelj, on se naziva samohranim roditeljem.

Roditelji prvo moraju odrediti tko će se brinuti/skrbiti za vlastito dijete. Postoje dvije definicije koje opisuju skrbništvo:

fizičko skrbništvo - mjesto na kojem dijete živi s oba roditelja ili s jednim, bez obzira na raspored koji je određen

pravno skrbništvo - roditelj koji donosi odluke o djetetovom životu, može biti jedan ili oba roditelja

Nakon razvoda svojih roditelja dijete živi s jednim roditeljem. U takvom samostalnom skrbništvu najčešće majka preuzima ulogu skrbnika. Otac posjećuje dijete unaprijed dogovorenim terminom.

Svako dijete drugačije reagira na razvod. Većina njih svlada tu promjenu i odrasta u zdravu osobu dok neka djeca doživljavaju emocionalne poteškoće koje ih prate i u odrasloj dobi. Kada djeca saznaju da im se roditelji rastaju, oni će uvijek osjećati tugu osim kad je jedan od roditelja bio nasilnik. Zbog razvoda roditelja djeca koja su povrijeđena mogu izražavati svoje frustracije kroz bijes dok neka djeca mogu ponovno početi sisati palac, mokriti u krevetu, tepati te mogu razviti tikove. Najbolje je biti izravan, smiren i jednostavan kako bi djetetu objasnili što se događa. Djeca, ovisno o trenutačnoj zrelosti, postavljaju određena pitanja na različitim stupnjevima razvoja.

Psihološki stupnjevi razvoja

Judith S. Wallerstein i Sandra Blakeslee (2006) nam govore o djetetovim psihološkim stupnjevima razvoja koji se odnose na vrijeme od njegove najranije dobi do punoljetnosti. Reakcija djeteta na rastavu braka ovisi o tome koliko je ono razvijeno, kolika mu je dob te kojeg je spola. Djevojčice i dječaci različito reagiraju u određenoj dobi. Svako dijete različito reagira na rastavu braka pa se može dogoditi da dijete prekine razvojni napredak. Temperament djeteta nam može pokazati kako će na dijete utjecati razvod. Djeca u malom postotku govore kako se osjećaju tijekom razvoda roditelja, ali to često pokazuju svojim iznenadnim promjenama u ponašanju.

Do treće godine djetetovog života

Početak razvojne ljestvice započinje djetetovim rođenjem. Na roditelju nije samo da hrani i brine o djetetovoj higijeni, već da mu pruži potpunu sigurnost. Djetetu je bitna blizina, kontakt, toplina i milovanje koliko i međusobni odnosi njegovih roditelja. Beba

može osjetiti razvod roditelja tako da pokaže nesigurnost i zabrinutost zbog straha da njezine potrebe neće biti zadovoljene. Bitno je da majka ni otac kao i drugi članovi obitelji ne pokazuju svoju napetost niti kvare vezu između roditelja i djeteta. Ako jedan od roditelja rijetko viđa svoje dijete, može doći do toga da dijete prestane jesti, pati od nesanice, zatvora ili razvije dvojako ponašanje tj. pojačanu potrebu za više kontakata nego obično. Sve što dijete doživi kao beba do treće godine svoga života može utjecati na to kako će kasnije doživljavati okolinu oko sebe. Ozračje koje stvaramo oko svoje bebe/djeteta može utjecati na taj proces. Vrlo je bitno održati smirenost oko djeteta.

Od treće do pete godine

U ovoj dobi djeca različito shvaćaju rastavu svojih roditelja. U toj dobi dijete vidi svijet kao jedno sigurno mjesto gdje će biti zadovoljene njegove potrebe, a kad nastupi rastava njegovih roditelja dijete prvo osjeti strah. Pošto dijete u toj dobi nema pojam o vremenu, misli kako ga je jedan roditelj napustio. Zato mu treba određena dob kako bi shvatio da se osoba koja otiđe iz vidokruga može vratiti. Kada roditelji djetetu ove dobi kažu da se njegovi roditelji rastaju, ono se uglavnom ne protivi i ne ljuti za razliku od odrasle djece. Ukoliko se roditelji međusobno dogovore za skrb tj. da svaki može povremeno viđati svoje dijete, ono će se vrlo brzo prilagoditi novom stanju. Djetetu je u toj dobi još uvijek svijet isprepleten stvarnim i zamišljenim događajima. Može se dogoditi da ga prevlada strah od gubitka svojih roditelja te počne izmišljati događaje ili prilagođavati informacije po njegovoj volji. Zato im trebamo unaprijed reći o rastavi i o situaciji koja se događa. Ako majka ili otac nisu u stanju govoriti o rastavi, trebaju objasniti djetetu da im treba vremena, ali da će ispuniti zadanu riječ. Važno je da dijete shvati da ne gubi roditelje te da će i dalje biti sa svojom braćom ili sestrama te da njegove igračke neće nestati. Pošto će dijete u toj dobi osjećati strah, treba mu stalno napominjati kako majka ili otac nikud ne idu te da će biti tu kad god ih bude trebalo. Dijete će se tada osjećati sigurnije te će strah polako nestajati.

Od šeste do osme godine

Dijete u ovoj dobi živi u dva svijeta. Jedan je onaj koji živi u svom domu, a drugi koji živi sa svojim vršnjacima/prijateljima. Pošto živi u dva svijeta, najviše se boji da će mu razvod poremetiti napredovanje u životu sa svojim prijateljima. Zbog obiteljskih problema može se dogoditi da u vanjskom svijetu postane nesiguran. Kako bi se djeca mogla dobro razvijati u toj dobi, potreban je obiteljski sklad kako bi se dijete osjećalo sigurno. Djeca u toj dobi osjećaju emocionalne i fizičke promjene koje ih čine nesigurnima. Svoju reakciju najviše pokazuju na igralištu ili u školi. Kada se roditelji dogovore oko skrbi djeteta treba mu objasniti obaveze roditelja. Treba mu reći kako će biti organiziran njegov posjet. Također treba pitati i dijete kakav je njegov raspored aktivnosti kako bi shvatilo da su roditelji i dalje u njegovom životu. Djeca često misle kako su ona kriva za razvod, ali treba im objasniti kako ona nisu odgovorna za to. Roditelji trebaju štiti i ohrabrivati svoju djecu kako bi nastavila normalan razvoj. Treba osjetiti da se situacija u obiteljskom domu smiruje te da ima dobar odnos sa oba roditelja.

Devetogodišnjaci i desetogodišnjaci

Djeca u ovoj dobi se sve više udaljavaju od obiteljskog doma, a sve više vremena provode sa svojim vršnjacima. Počinju izražavati svoje mišljenje i razlikuju ga od tuđeg. Ako roditelji kažu jedno, oni će reći nešto drugo. Znaju razlikovati što je dobro, a što loše. Dijete se često ponaša dvosmisleno tj. kao odraslo, a zapravo je još uvijek dijete. Npr. djevojčica može pitati svoju majku hoće li stupiti u novu vezu sad kad je sama, a da poslije toga otiđe spavati sa svojom lutkom kao kad je bila mala. Dijete može pokazati bijes tijekom rastave te će preuzeti glavnu riječ u domu. Taj bijes se može percipirati na igralištu ili u školi. Dok neka djeca iskazuju ljutnju, druga se jednostavno povuku u nekim dijelovima. Najviše se ljute na roditelja koji je napustio obiteljski dom. Također suosjećaju sa svojim roditeljima te brinu o njima. Često promatraju lica kako bi proučila raspoloženje svojih roditelja. Djeca u roditeljima traže uzor, ali može se dogoditi da se tako i razočaraju. Roditelji trebaju vladati situacijom i postavljati granice kako bi bilo bolje za njih i njihovo dijete.

Četrnaest do sedamnaest godina

Kada roditelji u ovom razvoju tinejdžeru kažu da se razvode, on neće pokazivati tipične reakcije na razvod ili neće biti previše iznenađen. Pošto će dijete biti okruženo prijateljima čiji su roditelji rastavljeni te je već upoznato time, dijete će smatrati da je u redu to što roditelji čine. Većina tinejdžera strahuje da će se morati preseliti u drugu školu, ako ne bude dovoljno financija da neće moći ići studirati, da za njega nema više ljetovanja ili zimovanja, ali će one unutarne osjećaje skrivati od roditelja. Tinejdžeri rastavu doživljavaju kao neuspjeh svojih roditelja koji nisu mogli ispuniti najvažniji zadatak koji roditelji imaju. Često će im se motati po glavi hoće li se to isto i njima jednom dogoditi. U tom razdoblju tinejdžer nam može biti od velike pomoći kad mu damo odgovornost. Prije svega roditelji trebaju biti dobar uzor njima jer su oni ogledalo njih samih. Dakle, ukoliko roditelji očekuju da im dijete bude odgovorno, prvo se oni sami moraju tako ponašati, a zatim to očekivati od svoje djece. Vrlo je bitno da roditelji, iako razvedeni, zajedno brinu o djetetu. Cjelovite obitelji većinom surađuju skupa, ali i razvedeni roditelji bi trebali pokušati surađivati za dobrobit djeteta. Dijete koje vidi roditelje zajedno za stolom, tj. kako surađuju, dobiva snažnu poruku. S tinejdžerima treba razgovarati i onda kada je njihovo ponašanje neprihvatljivo. S njima treba kratko i jasno razgovarati te ih potaknuti da i oni preispitaju vlastito ponašanje te time pobuditi savjest djeteta za posljedice koje mogu nastati nepromišljenim postupcima.

Od osamnaest godina na više

U ovom razdoblju većina tinejdžera odlazi na studiji. Oni razmišljaju na način da postignu svoj uspjeh te postanu ekonomski neovisni. A s druge strane razmišljaju o ozbiljnim vezama te istražuju ljubav. Roditelji većinom upravo traže razvod kada znaju da će dijete ići studirati ili kad se osamostali. Moguće negativne posljedice razvoda u ovoj dobi i pred odlazak na studij u druge gradove mogu biti depresija, prejedanje, bezvoljnost, itd. Svako dijete će drugačije reagirati na razvod. To je vrlo individualno, ali reakcija najčešće neće izostajati. Bitno je da roditelj svojem djetetu koje ide studirati ili živjeti u drugi grad organizira sastanak kako bi mu sve mogao objasniti. Najbolje je to napraviti živim susretom, a nikako preko poruka ili poziva, te da budu prisutna oba roditelja. Bitno je da roditelji prema svom djetetu budu što iskreniji te ga potiču da dalje

nastavi studirati kako ga ne bi oštetili u daljnjem školovanju. Pošto dijete voli oba roditelja, ne smijemo mu govoriti na koju stranu da ide jer će ga to dodatno mučiti. Iako je dijete već odraslo, ono je i dalje vezano za obitelj i dom. Zato je važno da roditelj stoji uz njega sto posto.

Osjetljiva djeca

Kada govorimo o osjetljivoj djeci mislimo na djecu koja pate od fizičke ili psihičke bolesti. To može biti astma, epilepsija, cerebralna paraliza, autizam, dijabetes, mišićna distrofija itd. Takvo dijete ima česte posjete klinikama, liječniku te terapijske programe. Ako je dijete uključeno u poseban obrazovni program, roditelj treba kontaktirati s ljudima koji rade s njegovim djetetom.

Roditelj treba tražiti savjet o tome kako bi njegovo dijete što bezbolnije prošlo razvod. Ako se dijete sprema za operaciju ili se oporavlja od nekog stresnog događaja, najbolje je razvod odgoditi do trenutka kada se dijete bude osjećalo stabilnije. Najbolje je da oba roditelja kažu djetetu za razvod i ponove mu da ono nije uzrok razvoda te da će se i dalje brinuti za njega.

Osjetljiva djeca često osjećaju da su teret svojim roditeljima. Razvod takvoj djeci donosi najviše straha. Oni misle: „Da sam bio poput ostale djece, ne bi se rastali.“ Kada roditelj bude spreman te bude djetetu pričao o razvodu bitno je da ubaci mnogo izraza ljubavi. Razvod ga može dovesti do depresije te do obeshrabrenja, zato ga treba ohrabrivati i pohvaliti svaki njegov napredak. Svaki bi se roditelj trebao uključiti u grupu gdje može dobiti podršku i savjete od ostalih roditelja. Roditelji prilikom rastave trebaju donijeti neke važne odluke za svoje dijete, npr. tko će skrbiti o djetetu kad jednog od njih ne bude bilo.

Kad se najbolje rastati

Najčešće pitanje koje si roditelji postavljaju je: Kada je najbolje rastati se, a da pritom ne povrijedim svoje dijete? Na to pitanje možemo odgovoriti da sve ovisi o tome kakva je situacija u obitelji, koja je dob djeteta te kakvog je ono temperamenta. Ako se u obitelji događa fizičko nasilje, najbolje se rastati u što kraćem vremenu jer to može utjecati na sam djetetov razvoj. Često djeca budu i svjedoci nasilnog ponašanja u

obitelji, stoga im trebamo pružiti i terapiju, a ne samo razvod. Kao što i djetetu treba pomoći u takvom razdoblju, također treba i roditelju kako bi se oslobodio svojih strahova i ljutnje. U nekim slučajevima konflikt između bračnih parova može biti blaži. Ako se bračni par uspijeva slagati i održavati zaštićeni život svog djeteta, trebali bi svakako razmisliti o tome je li se potrebno rastati. Svaki roditelj želi da njegovo dijete prođe što bezbolnije razdoblje rastave. Zato je odluka o rastavi uvijek subjektivan i slobodan izbor.

Osjećaji koji se javljaju kod djece i mladih prilikom razvoda njihovih roditelja

Šok – djeca često čuju svađe roditelja, ali ne znaju da može doći do razvoda. Ukoliko dođe do toga, teško im je povjerovati da se njihovi roditelji rastaju te nastupa stanje šoka. Dijete u tom stanju može osjećati ljutnju, tugu, zbunjenost, nesigurnost te plakati i udarati neku stvar, vikati ili pobjeći ili s druge strane može stajati na mjestu i neće osjećati ništa. To stanje je kratkotrajno i vrlo brzo prođe.

Ljutnja – kada dijete sazna da mu se roditelji rastaju dolazi do stanja ljutnje. Dijete će si postavljati razna pitanja. Osjećat će kako nije u redu da mu nitko nije rekao, da je do sada situacija toliko loša te će mu smetati da su roditelji sami to odlučili, bez njega. Kada nastavi živjeti samo sa jednim roditeljem, dijete može biti ljuto jer misli kako ga je drugi roditelj napustio. Ljutnja je zdrav i uobičajen osjećaj te je u redu ljutiti se i pokazivati svoju ljutnju, a da pritom nekoga ne uvrijedimo. Neka djeca mogu ljutnju potiskivati ili zadržavati u sebi iz raznih razloga. Može biti da u svojoj obitelji nisu mogli pokazivati svoju ljutnju ili nisu htjeli da ne bi povrijedili svoje roditelje. Ako ljutnju zadržavamo u sebi, može biti štetna za zdravlje. Može se manifestirati kroz glavobolje, poteškoće sa spavanjem, noćne more ili bolove u trbuhu. Dijete treba puštati osjećaje da izlaze iz njega jer je ljutnja snažan i buran osjećaj koji na neki način uvijek izađe van u krivo vrijeme. Zato ljutnju treba pokazati i izraziti, a da pritom drugu osobu oko sebe ne povrijedimo riječima ili udarcem.

Zbunjenost – to je osjećaj koji je posve uobičajen za dijete koje ne zna što se događa unutar obitelji. Nova situacija može biti zbunjujuća te se dijete osjeća nesigurno čak i uplašeno. Možemo reći djetetu da će se tijekom rastave osjećati zbunjen kao i onog prvog dana kad je došao u vrtić ili školu. Nije znalo što će ga čekati

jer je sve bilo novo i nepoznato. Zato svaka nova i nepoznata situacija nakon određenog vremena postaje poznata.

Tjeskoba – je neugodan i snažan osjećaj koji stvara zabrinutost i unutarnju napetost kod djeteta. Pošto je razvod nepoznata i nova situacija za dijete, ono si postavlja mnoga pitanja u glavi. Gdje ću živjeti? S kim ću živjeti? U koju školu ću ići? Što će biti s drugim roditeljem? Hoće li me drugi čudno gledati kada saznaju za razvod mojih roditelja? Bitno je da djetetu dopustimo da voli oba roditelja jer mu je potrebna ljubav oca i majke.

Nada – je osjećaj koji se javlja kada nešto snažno želimo da se dogodi ili kad nam je teško pomiriti se s nekom tužnom situacijom. Kada se roditelji rastave, djeca se ponekad jako trude kako bi svojim ponašanjem spojili svoje roditelje. Često ne govore što zapravo njih muči, već nastoje biti poslušni te ugađaju roditeljima. Roditelji trebaju objasniti djetetu da su se oni odlučili za konačni razvod te da se zauvijek rastaju. Također treba reći da će jedan od roditelja živjeti na drugom mjestu te da njihova briga i ljubav neće prestati nakon razvoda.

Tuga – je prirodan osjećaj. Djeca nakon razvoda osjećaju tugu zbog mnogih razloga. To mogu biti nestanak starog načina života, nedostajanje jednog od roditelja, selidba u drugi stan, premještanje u drugu školu. Ako dijete ne dopusti da tuga izađe iz njega, vrlo teško će se nositi s time, zato je bitno da dijete prođe fazu žalovanja. Treba dopustiti da tuga izađe iz djeteta te ju izraziti kroz plač, putem razgovora, kroz šetnje kako bi s vremenom bila sve manja.

Krivnja – djeca često tijekom rastave svojih roditelja misle kako su ona izazvala rastavu svojim ponašanjem. Roditelji moraju pričati sa svojom djecom te im objasniti da ne mogu više živjeti zajedno te da se više ne vole. Trebaju izbjegavati svađu pred djecom te ih zaštititi od svojih problema. Razvod je povezan s odlukom oba roditelja.

Olakšanje – prirodan osjećaj kada završi neko teško stanje ili ružno razdoblje. Dijete čiji je život bio praćen svađom, alkoholiziranim stanjem jednog od roditelja, tučom te čak i fizičkim nasiljem, rastavu može doživjeti kao veliko olakšanje.. Zato nakon takvog ružnog razdoblja rastava može donijeti, među ostalim, bolje i lijepe trenutke.

Životna situacija nakon razvoda

Kad se roditelji rastaju, trebaju:

- razgovarati sa svojom djecom
- biti iskreni i pružiti prikladne informacije
- objasniti djeci kako nije njihova krivnja za razvod
- uvjeriti ih da je njihova ljubav prema djeci beskonačna
- razgovarati o budućem načinu života
- zapitati djecu što žele znati
- slušati i promatrati djecu

Na ovaj način možemo djeci reći za rastavu braka:

„Moramo ti reći nešto jako važno. Tata i mama više neće živjeti zajedno. Rastajemo se. Jako je bitno da znaš da te mi oboje volimo i da ćemo se brinuti za tebe. Uvijek ćemo biti uz tebe, kao što ćeš uvijek imati u svojoj blizini svoje sestre, braću i prijatelje. U koje god doba budeš htjela/ htio razgovarati, molimo te, reci nam,“

Beyer i Winchester (2006) na sljedeći način ističu kako pomoći djeci da im razvod bude lakši:

- *Tjelesna aktivnost* – to mogu biti razne tjelesne aktivnosti: trčanje, igranje s loptom, penjanje po penjalicama na igralištu, ples...
- *Plakanje* – plač djetetu može pomoći da se osjeća bolje jer njime na površinu izlaze osjećaji.
- *Crtanje i pisanje* – kroz crtež ili tekst dijete može iskazati ono što ga muči.
- *Glazba* – na djecu djeluje umirujuće i blagotvorno.
- *Razmišljanje u tišini* – mnoga djeca mogu jednostavno sjediti te biti opuštena u tišini.
- *Smijeh* – u cijeloj toj situaciji trebamo pomoći djeci da se zabavljaju i smiju. To može biti kroz razne komične filmove, pričanje viceva i stripova itd.

Djedovi i bake

Ljubav između baka i djedova i njihovih unuka je ljubav na prvi pogled. Djeca vole svoje djedove i bake. Oba roditelja trebaju razgovarati sa svojim roditeljima te im kroz razgovor reći kako su bitna njihovoj djeci te da ne govore loše o bivšem supružniku.

Većina baka i djedova će prihvatiti savjet te rado pomoći. Djeci je potrebno nekoliko godina da shvate da i njihovi roditelji imaju svoje roditelje. Bake i djedovi često pričaju svojim unucima priče iz njihove mladosti te priče o njihovim roditeljima dok su bili djeca.

Postoje situacije i kada djedovi i bake ne žele surađivati na način koji roditelji žele pa je bitno da onda roditelji ostaju s djecom tijekom njihovog druženja. Roditelji ne smiju prepustiti da vodeću ulogu u životu djeteta imaju njihovi roditelji.

Samohrani roditelji

Većina djece živi sa samohranim roditeljima. Odrastanje s jednim roditeljem posljedica je rastave roditelja ili smrti jednog od njih. Takvo stanje u kojem djeca žive s jednim roditeljem, može negativno utjecati na dječje zdravlje i uspjeh u školi. Samohranom roditelju je posebno teško uskladiti obveze posla s potrebama djece jer nema uz sebe partnera. Primjerice, kada treba biti na dva mjesta istodobno. Osim toga, samohrani roditelji često izgube prijatelje, rodbinu po partneru te susjede ako se moraju odseliti. Oni često izgube samopouzdanje jer nisu uspjeli održati vezu i odnos s partnerom. Često se to i manifestira na njihovu roditeljsku ulogu. Većina samohranih majki misli kako one moraju biti djetetu „i mama i tata“. Neke majke nakon razvoda zanemaruju svoje potrebe te se posvećuju samo djeci. Pokušavaju odsutnost drugog roditelja nadomjestiti tako da im ne postavljaju granice u odgoju. „Dijete kojem je sve dozvoljeno je zanemareno kao i ono kojem je sve uskraćeno. Djetetu su potrebni struktura, granice i usmjeravanje“ (Mudrinić, 2007).

4.4. Rastava braka prema statistici u Republici Hrvatskoj

Glavni izvor za ovo poglavlje su objavljene publikacije Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske.

Tablica 1: Prikaz broja sklopljenih brakova i razvoda s postotkom u odnosu na ukupno stanovništvo Hrvatske u navedenoj godini

	Sklopljeni brakovi		Razvedeni brakovi	
	Ukupno	Na 1000 stanovnika	Ukupno	Na 1000 sklopljenih
1950.	37995	9,9	3137	83
1960.	36761	8,9	4811	131
1970.	37319	8,5	5333	143
1980.	33310	7,3	5342	160
1990.	27924	5,8	5466	196
2000.	22017	5,0	4419	201
2005.	22138	5,0	4883	221
2010.	21294	4,8	5058	238
2012.	20323	4,8	5659	278

Izvor: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2013. godine

Iz priložene tablice, koja prikazuje razdoblje od 1950. do 2012., uočavamo opadanje broja sklopljenih brakova, a s druge strane, povećanje rastava brakova. Možemo reći da je od 1970. godine broj rastava porastao za 5.000 brakova što nam govori da se razvodi svaki 7. brak, a od 2012. se rastavlja svaki 3,5. brak. Poznato je da rastavljenih brakova ima najviše u gradovima te da do razvoda najčešće dolazi u prvim godinama braka (Aračić, 2016).

Prema zadnjim podacima Državnog zavoda za statistiku u 2015. godini je u Hrvatskoj sklopljeno 19 834 brakova i zabilježeno 6010 razvoda, tj. na 1000 sklopljenih brakova, 303 ih je završilo razvodom.

Također je bitno napomenuti da je prema dostupnim podacima broj razvoda u Hrvatskoj u padu. Prilog tomu nam govore sljedeći podaci: u odnosu na 2014. godinu kada je sklopljeno 19501 brakova, razvodom je završilo njih 6570, u 2015. godini dogodio se porast broja brakova i pad broja razvoda.

Na temelju gore navedenih podataka izradili smo sljedeću tablicu:

Tablica 2: Prikaz broja sklopljenih brakova i razvoda od 2013. do 2015. godine s razlikama u odnosu na prethodnu godinu.

Godina	Sklopljeni brak	Porast (+)/pad (-) u odnosu na prethodnu godinu	Razvedeni brak	Porast (+)/pad (-) u odnosu na prethodnu godinu
2013.	19169	↓ -1154	5992	+333 ↑
2014.	19501	+332 ↑	6570	+578 ↑
2015.	19834	+333 ↑	6010	↓ -560

Izvor: Izradila autorica na temelju Statističkog ljetopisa RH 2016. godine

Podaci za 2016. godinu do sad nisu objavljeni, stoga nisu uključeni u gornju tablicu.

5. INTERVJU S DJECOM RASTAVLJENIH RODITELJA

Zelenika (1998:377) intervju definira kao usmenu anketu. Po njemu je to zapravo specijalni oblik razgovora, samo što svaki razgovor nije intervju, ali je zato svaki intervju razgovor. Nadalje ističe da je intervju znanstveni razgovor. On pod znanstvenim razgovorom ili intervjuom razumijeva svako prikupljanje podataka i informacija za razgovor, ali da se dobivene spoznaje upotrijebe u znanstvene svrhe.

Autori Tkalac-Verčić, Sinčić Čorić i Pološki Vokić (2103:108) navode da je intervju poput sklapanja braka: svi znaju što je to, puno ljudi to i čini, no iza zatvorenih vrata nalazi se puno tajni.

Metoda intervjuiranja i metoda anketiranja su vrlo slične, ali postoji razlika među njima. Metoda anketiranja se prikuplja pomoću anketnog upitnika pismenim putem bez prisutnosti anketiranog, dok se metoda intervjua izvodi s intervjuiranim usmenim, izravnim ili putem razgovora. Kod intervjua se odgovori mogu pisati odmah ili kasnije.

Zelenika (1998) vrste intervjua dijeli na četiri vrste. Svaka vrsta intervjua se razlikuje. Osoba koja provodi intervju upotrebljava onaj koji mu odgovara temi za razgovor.

1. Slobodni intervju – kao što nam i sam naziv kaže, riječ je o „običnom“ razgovoru. Tu ispitivač nastoji dobiti opširne odgovore, zato treba ispitanika pustiti da slobodno govori kako bi se oslobodio sadržajnih, formalnih i psiholoških ograničenja.
2. Standardizirani intervju – ispitanik koristi unaprijed razrađene odgovore i pripremljena pitanja. Ispitivači ima unaprijed pripremljen podsjetnik koji sadrži temu i okvirna pitanja.
3. Individualni intervju – takav oblik intervjua se najviše koristi. On je dosta sličan slobodnom i standardiziranom intervjuu gdje se ispituje samo jedan ispitanik, te se dobije vrlo kvalitetan izvor informacija.

4. Grupni intervju – tu ispitivač istodobno pita više ispitanika. Idealan broj ispitanika je od 10 do 12 jer kod većih grupa osobe bi se međusobno ometale. Ispitivač mora biti autoritet u grupi kako bi se intervju proveo što kvalitetnijim.

Za kvalitetan intervju tema mora odgovarati svrsi i problemu istraživanja. Pitanja bi trebala biti jednostavna i jednoznačno postavljena. Intervju možemo snimati u suglasnosti ispitanika, a radi postizanja valjanosti zapis je potrebno zapisati u što kraćem vremenu. Tijekom intervjuja mogu se dogoditi i neke pogreške. Sam ispitivač može pogriješiti tako da odgovore pogrešno zabilježi. Pogreška ispitanika može se dogoditi ako odbije odgovoriti na određeno pitanje ili ako iskrivi odgovor da bi odgovor bio prihvatljiviji. Također nam se može javiti kvar u tehnologiji. Kako bi valjanost bila dobra ispitivač se mora pripremati i vježbati. On kao osoba mora prvenstveno voljeti svoj posao kako bi mogao što bolje odraditi intervju. Mora biti prilagodljiv i brz te treba biti umjeren u svom ponašanju. Od njega se zahtijeva da bude enciklopedijski obrazovan, informiran, inteligentan kako bi razumio najkompliciranija uputstva u intervjuiranju. Vrlo je bitno poznavanje jezika jer je to važno za uspješno komuniciranje.

Za utvrđivanje utjecaja rastave braka na dijete odlučila sam upotrijebiti individualni oblik intervjuja. S obzirom da je tema dosta osjetljiva i otkriva intimne odnose unutar obitelji, smatram da je takav oblik najprimjereniji. Slijede intervjui petero ispitanika (četiri djevojke i jedan mladić, do 24 godine starosti) koji su se u uvodu kratko predstavili, a zatim objasnili kako je na njih utjecala rastava roditelja te jesu li sada drugačije osobe.

Osoba A

1. Možeš li se ukratko predstaviti?

Djevojka sam od 24 godine. Završila sam trogodišnji studij i trenutno sam na stručnom osposobljavanju. Dijete sam rastavljenih roditelja. Živim s tatom, dok moj jednu godinu mlađi brat živi s mamom.

2. Koliko si godina imala kada su ti se roditelji rastali? Kako si se tada osjećala?

Moji roditelji su se rastali prije 2 godine. Tada sam imala 21 godinu. Moji se roditelji, tijekom cijelog mog i bratovog odrastanja, nisu baš najbolje slagali. Svađe su bile česte. Mogla bih čak reći gotovo svakodnevne te bi se često protezale kroz cijeli dan. U vrijeme mog i bratovog puberteta znalo je biti još i gore. Tada bi se svi svađali međusobno. Naravno, nije moje cijelo djetinjstvo jedna crna knjiga. Bilo je tu i lijepih trenutaka. Ljeti smo svaku nedjelju odlazili s barkom negdje na cjelodnevno kupanje. Tijekom ljetnih školskih praznika odlazili smo na tjedan ili dva u posjetu baki i djedu koji su živjeli u drugom gradu. Za vrijeme zimskih školskih praznika ponekad smo odlazili na skijanje. Znali smo se mi i veseliti, smijati i biti sretni. Bilo bi ružno reći da nije bilo i toga.

Kako je vrijeme prolazilo svađe su postajale sve gore, a riječi su bile sve teže. Moji roditelji su postali dva stranca koji žive u istoj kući, a ne mogu se vidjeti očima. Zbog toga sam puno puta poželjela da se rastanu i da svatko ode na svoju stranu. Znala sam ih u suzama moliti da se prestanu svađati i da se već jednom rastanu. Nisam više mogla živjeti u takvoj situaciji. Htjela sam da i oni budu sretni i da ne odlaze u krevet nesretni i puni ljutnje, bijesa ili što li je to već bilo.

Kada su se napokon rastali, bila sam malo tužna, ali osjećala sam se kao da mi je jedan ogroman kamen pao sa srca. Na početku sam živjela s mamom i bratom u stanu u kojem sam odrasla, a kasnije sam se preselila kod tate. Tada sam se osjećala čudno i zbunjeno jer mi je to bila velika promjena i nova situacija na koju sam se morala priviknuti. Zatim su se počele događati situacije da me netko pita nešto vezano za mamu i tatu, ili krene govoriti kako sam još mlada i da mi nije jako teško jer još ne moram stalno kuhati i spremati budući da to mama radi. Sada je trebalo po prvi puta izgovoriti da moji roditelji ne žive zajedno, to jest da ja ne živim s mamom te da ja i kuham i spremam svakodnevno. Nije mi bilo ugodno na početku. Nisam ni htjela odgovarati, ali sada mi to više nimalo ne smeta.

3. Sjećaš li se nekog posebno teškog trenutka i kako si se tada osjećala?

Ne mogu izdvojiti ni jedan posebno težak trenutak. Često mi je bilo teško. Puno sam razmišljala o tome zašto je to tako, zašto se ne vole i zašto nismo sretni kao one obitelji koje se mogu svakodnevno vidjeti u filmovima. Bila sam tužna što se za

rođendane i blagdane, a nekad i običnim danom, ne skupimo sa širom obitelji i dobrim prijateljima pa se svi skupa veselimo od jutra do mraka.

4. Kako se okolina prema tebi odnosila nakon što su ti se roditelji rastali?

Okolina nije niti primijetila da su se moji roditelji rastali s obzirom da nisu bili toliko povezani i nije ih se skoro nikad moglo vidjeti zajedno. Okolina se prema meni ponašala jednako kao prije. Uvijek sam mogla računati na svoje najbolje prijateljice ukoliko bi mi bila potrebna pomoć ili razgovor. Rastavu nisam doživljavala kao neku tragediju, nisam tugovala te mi nije trebalo "rame za plakanje". No, bez obzira na to bila sam jako sretna kada su mi dale do znanja da su svejedno tu za mene. Bilo mi je jako drago što ih imam.

5. Ima li u svemu tome ipak neki lijepi trenutak?

Kao što sam već spomenula, naravno da nije sve bilo ružno. Bilo je lijepih i veselih trenutaka koje ću uvijek pamtit.

6. Kako je na tebe utjecala rastava roditelja? Jesi li zbog toga danas drukčija osoba? U čemu ti je rastava roditelja pomogla, a u čemu otežala stvari?

Ne znam kakva bih osoba bila da nisam proživjela svoj život na ovaj način. Njihova rastava, njihov brak i naš zajednički život su me učinili osobom kakva jesam danas. Na kraju krajeva smatram se dobrom, samostalnom i sposobnom osobom. Mislim da mi rastava nije otežala život već da mi je život otežalo njezino odgađanje. Odgađali su je valjda radi mene i brata, a vjerojatno i zbog financija budući da smo imali samo jedan stan. Nije lako napustiti mjesto koje ti je dugo vremena bilo dom, u koje si ulagao i u kojem se nalazi puno uspomena. Život kakav su oni zajedno živjeli, a pritom odgađali rastavu, nije donio ništa dobro nikome. Zbog toga smatram da djeca ne smiju biti razlog odgađanja rastave ako brak zaista više ne funkcionira.

Uvijek će mi nedostajati taj neki veseo, topli i obiteljski osjećaj pun ljubavi. Prošlost nažalost više ne mogu promijeniti, ali mogu utjecati na svoju budućnost. Naravno, nikad se ne zna što ti život nosi, ali znam kakav život ne želim te bih radije provela život sama do kraja života, nego ga nesretno dijelila s nekim. Jako mi je žao što su se moji

roditelji tako kasno rastali te bih više voljela da su to napravili ranije, kada su bili manje ranjeni i kada su možda imali više prilika biti sretni. Svi imaju pravo na sreću.

Osoba B

1. Možeš li se ukratko predstaviti?

Ja sam 22-godišnja djevojka iz Malog Lošinja. Završila sam trogodišnji fakultet za radnog terapeuta i trenutno čekam početak stažiranja u Zagrebu. Jedinica sam i živim s majkom.

2. Koliko si godina imala kada su ti se roditelji rastali? Kako si se tada osjećala?

U vrijeme kada su mi se roditelji rastali imala sam 17 godina. Bila sam u drugom gradu u srednjoj školi pa nisam ni znala da planiraju rastavu. Kada su mi rekli da se rastaju nisam se previše iznenadila i osjećala sam se nekako ravnodušno. Odnos s tatom mi zadnjih godina nije bio dobar, pa mi je čak bilo drago što više nećemo živjeti zajedno. Kasnije sam imala nekoliko razdoblja kada mi je ipak bilo žao što ga neću vidjeti. Tada bih se prisjećala djetinjstva u kojem je sve bilo lijepo. U početku mi se to događalo kada bih došla kući na duži period npr. za blagdane ili ljetne praznike, ali s vremenom sam se naviknula i shvatila da je ovako bolje za svakog od nas.

3. Sjećaš li se nekog posebno teškog trenutka i kako si se tada osjećala?

Za mene su posebno teški trenutci bile stalne svađe u tom procesu rastave i sama selidba. U tom periodu sam se jako razočarala u neke članove obitelji i teže sam to podnosila nego samu rastavu.

4. Kako se okolina prema tebi odnosila nakon što su ti se roditelji rastali?

Imala sam veliki krug prijatelja na raspolaganju s kojima sam mogla pričati kako se osjećam i koji su mi pružali podršku. U Rijeci nisam osjetila potrebu da kažem odgajatelju ili razrednici za rastavu mojih roditelja. To su mi kasnije zamjerali, pogotovo razrednica. Ponašanje mi se nesvjesno promijenilo i bila sam odsutna, što je ona

kažnjavala. Kada je saznala za rastavu bila je puna suosjećanja i olakšala mi je to razdoblje u školi najviše što je mogla.

Naravno, bilo je i ljudi koji su osuđivali odluku roditelja. Bilo je i onih znatiželjnih koji su htjeli znati razlog i koji bi "to napravili puno prije da su na njihovom mjestu".

5. Ima li u svemu tome ipak neki lijepi trenutak?

Meni je rastava roditelja donijela puno lijepih trenutaka. Sam način života se promijenio. U našem domu je vječno vladala napetost. Najmanja sitnica je bila dovoljna za najveću svađu, dok je danas atmosfera opuštena i puno toplija.

Lijepi trenuci su renoviranje stana, kupnja novog namještaja i promjena boje zidova. To je bio novi početak u kojem smo mama i ja uživale. Ofarbale smo zidove u roza i napravile svoju žensku oazu. Općenito mi je mama od tada postala najbolja prijateljica i povezale smo se više nego prije.

6. Kako je na tebe utjecala rastava roditelja? Jesi li zbog toga sada drugačija osoba? U čemu ti je rastava roditelja pomogla, a u čemu otežala?

Mislim da je rastava roditelja utjecala na mene, ali na način da nisam bila ni svjesna toga. U srednjoj školi mozak prolazi kroz razne promjene i svi osjećaji su puno intenzivniji. Baš zbog toga i ne znam bi li bila drugačija situacija da se rastava dogodila nekoliko godina prije ili npr. sada, nekoliko godina kasnije.

Iz tog iskustva sam naučila da zajednički život nije bajka i prinčevi na bijelom konju i princeze postoje samo u bajkama. Moji roditelji su primjer velike mladenačke ljubavi koja se tijekom godina gasila i na kraju prerasla u nešto što može biti sve samo ne ljubav. Naučila sam da je bolje živjeti sretan, zadovoljan i sam nego u braku koji ti ne pruža nimalo zadovoljstva. Svatko ima pravo biti sretan i dobiti novu priliku za to.

Osoba C

1. Možeš li se ukratko predstaviti?

Ja sam djevojka iz Malog Lošinja. Studentica sam treće godine predškolskog odgoja u Puli. Imam brata i jednu polusestru.

2. Koliko si godina imala kada su ti se roditelji rastali? Kako si se osjećala?

Imala sam tri i pol godine. Ne mogu odgovoriti na pitanje kako sam se osjećala jer se stvarno ne sjećam tog razdoblja u svom životu osim nekih dijelova i kratkih isječaka.

3. Sjećaš li se nekog posebno teškog trenutka i kako si se tada osjećala?

Sjećam se trenutaka kada smo, kao mala djeca, dolazili na vikend kod tate. Imali smo svoju sobu i sve je bilo sasvim u redu. Međutim, ja se nikad nisam ugodno osjećala kod njega. Preko dana, kada bi negdje išli i družili se, bilo je dobro, no kada bi trebali ostati spavati, nikako. Na kraju bih počela plakati i onda bi mama došla po nas.

4. Kako se okolina prema tebi ponašala nakon što su ti se roditelji rastali?

Nikad nisam imala nikakav poseban tretman od ostalih. Nikad nisam to osjećala kao neki nedostatak i kao da je to nešto strašno. Svi su se uvijek normalno ponašali prema meni i prihvaćali me.

5. Ima li u svemu tome ipak neki lijepi trenutak?

Smatram kako je sam taj čin na koji su se oni odlučili bio dobar. Možda nije bilo lijep jer je svaka rastava braka teška i nije lijepa, ali nekada je to najbolje moguće -rješenje, pa tako smatram da je bilo i za njih.

6. Kako je na tebe utjecala rastava braka? Jesi li zbog toga drugačija osoba? U čemu ti je rastava braka pomogla, a u čemu otežala?

Na kakav način rastava utječe na djecu definitivno ovisi o roditeljima i tome koji su bili razlozi rastave, kao i način na koji oni to na kraju riješe. Jesam li drugačija osoba? Jesam. Kao dijete rastavljenih roditelja znam da ne želim da se to i meni dogodi ukoliko

stupim u brak. Zbog toga ću biti puno opreznija kod odlučivanja za sam ulazak u brak. Isto tako, što sam starija, vidim da brak polako gubi svoj smisao, tako da počinjem razmišljati o tome kako to i nije najvažnija stvar u životu, kao što sam kao mala mislila. Mislim da je najvažnija ljubav, koja onda može, ali i ne mora biti okrunjena brakom. Isto tako, ako se i stupi u brak, nemam toliku averziju prema samom razvodu jer mislim kako je bolje rasti se, nego biti u lošem braku. Ja sam dijete „sretno“ razvedenih roditelja, ako se tako može reći, i nemam baš nikakva loša iskustva, samo puno dobrih. Na greškama svojih roditelja mogu puno toga naučiti, a to smatram pozitivnim. Oni mi daju savjete za sve što ih pitam i uvijek smo o svemu mogli i možemo otvoreno razgovarati bez tabu tema, što je odlično. Cijela ta situacija čini me još iskusnijom, otvorenijom, neosuđujućom osobom, osobom s više razumijevanja za muško ženske odnose i odnose među ljudima općenito. Moj zaključak je da iz nečeg naizgled lošeg uvijek treba izvući samo ono najbolje. Moja mama je to i napravila i na taj način to prenijela i na nas, pa zbog toga mogu reći da sam bila dijete, sada djevojka kojoj nikad ništa nije nedostajalo i kojoj razvod braka definitivno nije „uništio“ život kao što to neka djeca nažalost smatraju.

Osoba D

1. Možeš li se ukratko predstaviti?

Ja sam 23-godišnjakinja iz Pule. Trenutno radim i studiram Predškolski odgoj nakon kojeg mi je plan upisati Socijalnu pedagogiju u Kopru. Imam mlađeg polubrata od sedam godina te živim s njim, mamom i očuhom.

2. Koliko si godina imala kada su ti se roditelji rastali? Kako si se osjećala?

Imala sam šest godina. Koliko se sjećam, tada nisam bila jako tužna jer su se mama i tata pobrinuli za to da imam dovoljno ljubavi s jedne i druge strane, iako sam prisustvovala raznim prepirkama i svađama.

3. Sjećaš li se nekog posebno teškog trenutka i kako si se tada osjećala?

Sjećam se jedne prepirke gdje me mama vukla na jednu, a tata na drugu stranu. Mislim da razvod ne mora nužno biti previše stresni događaj za dijete ukoliko su roditelji svjesni da svoje stvari i razmirice ostave za sebe i ne upliću dijete.

4. Kako se okolina prema tebi ponašala nakon što su ti se roditelji rastali?

Nakon što su mi se roditelji rastali nisam uočila nikakve promjene ponašanja od strane drugih ljudi.

5. Ima li u svemu tome ipak neki lijepi trenutak?

Ne bih rekla lijepih, ali zasigurno sve ima svoje prednosti i mane pa se tako može naći i ponešto pozitivno u cijeloj situaciji.

6. Kako je na tebe utjecala rastava braka? Jesi li zbog toga drugačija osoba? U čemu ti je rastava braka pomogla, a u čemu otežala?

Pošto nisam bila sasvim pošteđena u cijeloj priči i nagledala sam se svađa i prepirki, mislim da je rastava mojih roditelja utjecala na moj razvoj ličnosti i mene kao osobu iz više aspekata.

Osoba E

1. Možeš li se ukratko predstaviti?

Imam 19 godina. Dijete sam rastavljenih roditelja. Po zanimanju sam hotelijersko-turistički tehničar, a trenutno studiram na ekonomskom fakultetu. Za sebe mogu reći da sam jako iskren, otvoren i samouvjeren, ali također dosta temperamentan i tvrdoglav. Imam velike ambicije i nastojim što više težiti ostvarivanju svojih životnih ciljeva, a za mene su to obrazovanje, ostvarenost, samostalnost, karijera i obitelj.

2. Koliko si godina imao kada su ti se roditelji rastali? Kako si se osjećao?

Roditelji su mi se rastali kad sam imao sedam godina i bio u prvom razredu osnovne škole. S novim školskim prijateljima sam provodio puno svog slobodnog vremena pa sam bio okupiran time. Za tatu nikada nisam bio previše vezan, jer sam uvijek trebao paziti na svaku sitnicu kada sam živio s njim. Npr. igračke su obavezno trebale biti pospremljene kada bi on dolazio s posla jer je uvijek bio ljut. Jednog dana roditelji su sjeli sa mnom i rekli da se rastaju te da više nećemo živjeti skupa. Baš zbog toga što moj tata nikad nije bio pravi ni dobar otac, to me nije pogodilo. Čak sam bio i sretan na neki način jer sam znao da će to donijeti duševni mir u kuću, a obje strane će biti više tolerantne i popustljive prema meni.

3. Sjećaš li se nekog posebno teškog trenutka i kako si se tada osjećao?

Ne sjećam se teških trenutaka, a i rastavu nisam primio previše srcu i nije me pogodila. Najteža stvar mi je možda bila napustiti svoju kuću koju je tata odlučio prodati. No, s obzirom da smo se mama i ja preselili kod bake, što je samo par metara dalje, ni ta situacija mi nije bila veći problem jer sam ostao u istom okruženju i nisam trebao mijenjati grad ni školu.

4. Kako se okolina prema tebi ponašala nakon što su ti se roditelji rastali?

Moji prijatelji nisu promijenili odnos prema meni. I dalje smo se igrali i funkcionirali kao i prije. I dalje smo se redovito posjećivali vikendima i nakon škole. Baka me pripremila na sve moguće situacije pa sam bio spreman kako treba reagirati. Jednom mi je jedan dječak iz drugog razreda u svađi rekao da nemam tatu, a ja sam mu samo odgovorio da imam tatu isto kao i svi drugi, samo da moj tata ne živi sa mnom. Nakon tog događaja nisam više imao neugodnih situacija.

5. Ima li u svemu tome ipak neki lijepi trenutak?

Mogu reći da sam imao stvarno jako lijepo djetinjstvo, ali prava sloboda i sreća se osjećala tek kad su se moji roditelji rastali. Mama i ja smo si organizirali život prema našim dogovorenim pravilima i nikada nam ništa nije nedostajalo. Osim toga, tata se

opet oženio pa sam dobio polubrata i polusestru s njegove strane, a do tada sam bio jedinac pa mogu reći da mi je i to lijep događaj nakon rastave.

6. Kako je na tebe utjecala rastava roditelja? Jesi li zbog toga danas drugačija osoba? U čemu ti je rastava roditelja pomogla, a u čemu otežala stvari?

Rastava mojih roditelja kod mene nije ostavila nikakve negativne posljedice. Osim selidbe iz vlastite kuće, ništa mi nije drugo bilo teško vezano za cijelu situaciju. Od kad su se moji roditelji rastali, ja sam puno sretniji i život je postao još ljepši za mene. Mislim da se kao osoba nisam previše promijenio nakon toga. Sada, dvanaest godina poslije rastave, razvio sam neke dobre osobine, a to su pažljivost i otvorenost. Mislim da mi je rastava najviše pomogla zbog toga što su danas svi u obitelji dosta popustljiviji prema meni.

Od petero ispitanika svi su rekli da je bolje da im se roditelji rastave ako su u neprestanoj svađi. S obzirom da takvo okruženje postaje sve nestabilnije, dijete, adolescent se ne snalazi u takvoj okolini, te zaključuje da je bolje da negativni podražaji prestanu tj. da se roditelji rastave.

6. ZAKLJUČAK

Kao što nas ništa ne može pripremiti za stupanje u brak, nego taj brak živimo svakodnevno te ga razvijamo i gradimo, tako i rastava često ne dolazi iznenadno, nego i ona nažalost raste i razvija se sve dok se "ne prelije čaša" te se, kao konačni rezultat, i dogodi sam čin – rastava. Nepoduzimanje potrebnih koraka dok nesuglasice i svađe rastu, tj. nespriječavanje (na vrijeme) daljnjeg "širenja" nesuglasica i svađa, za posljedice ima netrpeljivost, bijes, nemir. U većini slučajeva rastava ima negativne posljedice za bližu obitelj i obitelj u kojoj se rastava događa.

Za rastavu su odgovorni roditelji, a ne djeca iz tog braka. U svađi te nesuglasicama često možemo primijetiti prebacivanje nekih "grešaka i propusta" jednog roditelja ili drugog u odgoju djeteta, gdje dijete, ukoliko nije dovoljno odraslo, ne može to staviti u potreban kontekst te se ono, čuvši takve izraze u svađi, osjeća jednim dijelom odgovorno. Stoga trebamo djetetu pokazati (ne samo reći) da je voljeno, od oba roditelja te da ono nije odgovorno za rastavu. No, kako djetetu, koje osjeća u svojoj dubini da je proizašlo iz ljubavi roditelja (kao plod te ljubavi), objasniti da temelj obitelji - međusobna ljubav, pomalo nestaje i više ne vlada, te da dolazi vrijeme kada će dijete morati odvojeno posjećivati svoje roditelje?

Iako društvo rastavu predstavlja kao neku normalnu pojavu te samim time polako to društvo postaje ravnodušno, smatram kako se ona ne bi trebala doživljavati kao "normalno" ni kao nešto pozitivno. Tome u prilog govore djeca i mladi proizašli iz rastavljenih brakova koji mijenjaju ili počinju mijenjati percepciju sretnog i stabilnog braka, rjeđe sklapaju brakove, ne želeći ponavljati tj. doživljavati eventualne negativnosti i loša iskustva iz braka koji se raspao (a kojeg su i oni svjedoci). Ako djeca i mladi ne mogu vidjeti i doživjeti pozitivno iskustvo braka, kako ga mogu i sami graditi? Neki ispitanici tvrde da je rastava bila pozitivno iskustvo, da su svađe nestale, no poznavajući neke od njih i razgovarajući s njima, osjetila sam da se iza maske jakosti i nedodirljivosti krije bol i praznina.

Također, ulogu majke, tako veliku i temeljnu, ne može zamijeniti baka, teta, strina; kao što ni ulogu oca ne mogu zamijeniti djed, tetak, susjed. Oni mogu pružiti djetetu sve izvanjsko potrebno za razvoj i rast, mogu pomoći organizacijski i materijalno, no oni ne mogu do kraja pružiti primjer požrtvovne majke ili oca, ne mogu podariti djetetu

ono nevidljivo što obitelj čini obitelj; vezu, ljubav u dobru i zlu, u brizi i radosti. Svi smo mi satkani od svakodnevnog čina ljubavi, požrtvornosti i darivanja svojih roditelja, od međusobnog upotpunjavanja majke i oca oko odgoja i podučavanja.

7. LITERATURA

1. Aračić, P. (2016). *Trauma rastave i razvod braka i obitelji: Uzroci i posljedice. Kako dalje?:* Đakovačko-osječka nadbiskupija: Osijek
2. Bayer, R., Winchester, K. (2006) *Mama i tata se rastaju: što ću ja sad?:* Naklada Nika:Zagreb
3. Beyer, R., Winchester, K. (2006) *Rastajemo se: Kako to objasniti djeci?* Naklada Nika: Zagreb
4. Buljan-Flander, G., Karlović, A. (2004) *Odgajam li dobro svoje dijete:savjeti za roditelje:* Marko M. usluge d.o.o: Zagreb
5. Čudina- Obradović, M., Obradović, J.(2006) *Psihologija braka i obitelji:* Golden marketing-tehnička knjiga: Zagreb
6. Giddens, A. (2007). *Sociologija,* Tisak: Euroadria d.o.o: Ljubljana
7. Haralambos, M., Holborn, M. (2002). *Sociologija: Teme i perspektive,* Golden marketing: Zagreb
8. *Katekizam katoličke Crkve,* Hrvatska biskupska konferencija: Glas koncila : Zagreb, 1994
9. Mudrinić, S. (2007). *Kako preživjet razvod roditelja,* naklada K.Krešimir: Zagreb
10. Proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. (1996) *Zakonik kanonskog prava: glas koncila:* Zagreb
11. Rosić, V. (2005). *Odgoj obitelj škola: mala enciklopedija odgoja,* Žagar d.o.o: Rijeka
12. Rosić, V., Zloković, J. (2003) *Prilozi obiteljskoj pedagogiji,* Tempo: Đakovo
13. Rodriguez., N. (2007). *Djeca u vrtlogu razvoda:zaštitite dijete od negativnih posljedica razdvajanja:* Dušević & Kršovnik d.o.o: Rijeka
14. Šalković, J., (2010) *Posebni sudski postupci i postupanja,* Glas koncila, Zagreb
Svažić, E., *Parnice rastave ženidbenih drugova u: Zbornik radova, Posebni sudski postupci i postupanja,* str. 45-55.

15. Šalković, J., (2009) *Ništavnost ženidbe: procesne i supstantivne teme*, Glas koncila, Zagreb Pranjic, P., *Narav postupka proglašenja ništavnosti ženidbe u: Zbornik radova*, str. 9-35.
16. Tkalac – Verčić, A., Sinčić-Čorić, D., Pološki-Vokić, N. (2011) *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada u društvenim istraživanjima: II. Izdanje*: M.E.P. d.o.o :Zagreb
17. Vlaisavljević, D. (2014). *Izazovi roditeljstva*, Tisak: TDA d.o.o
18. Vukasović, A. (1999). *Obitelj – vrelo i nositeljica života*, naklada Hrvatski katolički zbor „MI“: Zagreb
19. Zelenika, R. (1998). *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci: Rijeka
20. S. Wallerstein, J., Blakeslee, S. (2006). *A što s djecom?: odgoj djece prije, za vrijeme i nakon razvoda*, Planetopija: Zagreb

INTERNETSKI IZVORI:

1. http://www.obiteljskicentar-kzz.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=26&Itemid=54
Pristupljeno: 11.02.2017.
2. Čudina – Obradović, M. (2003). *Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti*, Učiteljska akademija, Sveučilište u Zagrebu: Zagreb
<http://hrcak.srce.hr/30135>
Pristupljeno: 15.02.2017
3. <http://www.zvonik.rs/arhiva/1571/ZV22.html>
Pristupljeno: 13.03.2017

POPIS TABLICA

Tablica 1: Prikaz broja sklopljenih brakova i razvoda sa postotkom u odnosu na ukupno stanovništvo Hrvatske u navedenoj godini.....	27
Tablica 2: Prikaz broja sklopljenih brakova i razvoda od 2013. do 2015. godine sa razlikama u odnosu na prethodnu godinu.....	28

SAŽETAK

Brak, obitelj i roditeljstvo postaju sve zahtjevnije i odgovornije zadaće s obzirom na ubrzani znanstveni i tehnološki razvoj cjelokupnog društva. Usred novih, ali i prolaznih društvenih trendova, obitelj i roditeljstvo te brak koji ga okrunjuje u cjelinu, bi trebali ostati neprolazni, tj. vjerni graditelji zdravog društva. Nestalnost brakova nam ukazuje na manjak truda oko očuvanja tih brakova, na manjak tolerancije, kompromisa, požrtvornosti i u konačnici bezuvjetne ljubavi. Najveći gubitnici ostaju djeca iz razvedenih brakova koji drugačijim pogledom percipiraju brak te ih usporava u stvaranju vlastite zajednice dvoje ljudi koji se vole. Ovaj završni rad progovara upravo o tome - s kojim posljedicama rastava braka utječe na dijete.

Ključne riječi: obitelj, roditeljstvo, brak, rastava braka i utjecaj na dijete

SUMMARY

Marriage, family and parenting are becoming more demanding and responsible tasks due to a rapid scientific and technological development of the entire society. In the midst of new but also transient social trends, family and parenting, as well as the marriage which unites them, should remain intact i.e. loyal builders of healthy society. Inconstancy of marriages indicates a lack of effort to preserve these marriages, a lack of tolerance, compromise, sacrifice, and ultimately unconditional love. The true victims of divorce are children who start perceiving marriage from a different point of view which slows them down when creating their own community of two people who love each other. This final work deals with the aforementioned-the effects of divorce on children.

Key words: family, parenting, marriage, divorce and influence on the child